

Nota Heist-op-den-Berg Ter Hagen

Programma van maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Jan CLAESEN

5-12-2017

1. Gemotiveerd advies

De nota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Heist-op-den-Berg – Ter Hagen ‘Heystsche Bosschen’, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, werd door de initiatiefnemer een archeologienota toegevoegd aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat er een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, werden de resultaten van dit proefsleuvenonderzoek beschreven.

Het totale plangebied was 16000m² groot. Hiervan kon 13800m² onderzocht worden. 2200m² kon niet onderzocht worden door de aanwezigheid van de watervoerende Kleine Veldeksloop die aan de zuidelijke rand en doorheen het plangebied stroomt. Ook kon in het zuiden een kleine strook niet onderzocht worden door de aanwezigheid van struiken en bomen. Hierdoor kon sleuf 9 niet volledig aangelegd worden. De onderzoekbare oppervlakte bedraagt bijgevolg 13800m², waarvan 1795m² (13%) onderzocht werd door middel van proefsleuven en door middel van kijkvensters. De vooropgestelde dekingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarssleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee met 13% ruim behaald. In de praktijk werd meer percentage opengelegd door middel van proefsleuven. Meer kijkvensters dienden niet aangelegd te worden om een goed inzicht te krijgen in het archeologisch potentieel van de site.

In de ruimere omgeving van het plangebied werden enkele onderzoeken gedaan die wijzen op bewoning in de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen². De bodemopbouw in het onderzoeksgebied kan algemeen als volgt beschreven worden: de vastgestelde horizontsequentie was algemeen A(p) – C. In alle profielen werd een donkergrijsbruine organische teelaarde of A(p)-horizont vastgesteld die ca. 40 tot 65cm dik is. De teelaarde kenmerkt zich als een matig natte tot vrij natte zandleembodem. Meteen onder de teelaarde bevindt de vrij natte tot natte kleiige C-horizont met een groenige tot geligbruine kleur. Enkel centraal in het plangebied is sprake van een droge zandige C-horizont meteen onder de teelaarde. Op deze lokale zandige opduiking situeren zich de grondsporen. De waarnemingen op het terrein tonen duidelijk aan dat het plangebied vooral gekenmerkt wordt als een wPdm-bodem, zoals aangegeven wordt op de bodemkaart voor het noordelijke deel van het terrein. In werkelijkheid komt deze over het grootste deel van het plangebied voor met vooral klei op geringe diepte van ca. 40 tot 65cm.

Op basis van het archeologisch kader kon een zeker archeologisch potentieel aan het plangebied gegeven worden. Het kader toont immers aan dat in de ruime omgeving enkele gekende sites zijn uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. De bodemkaart geeft eerder nattere zandleemgronden aan, echter eerder centraal in het noordelijke deel van het plangebied kon een

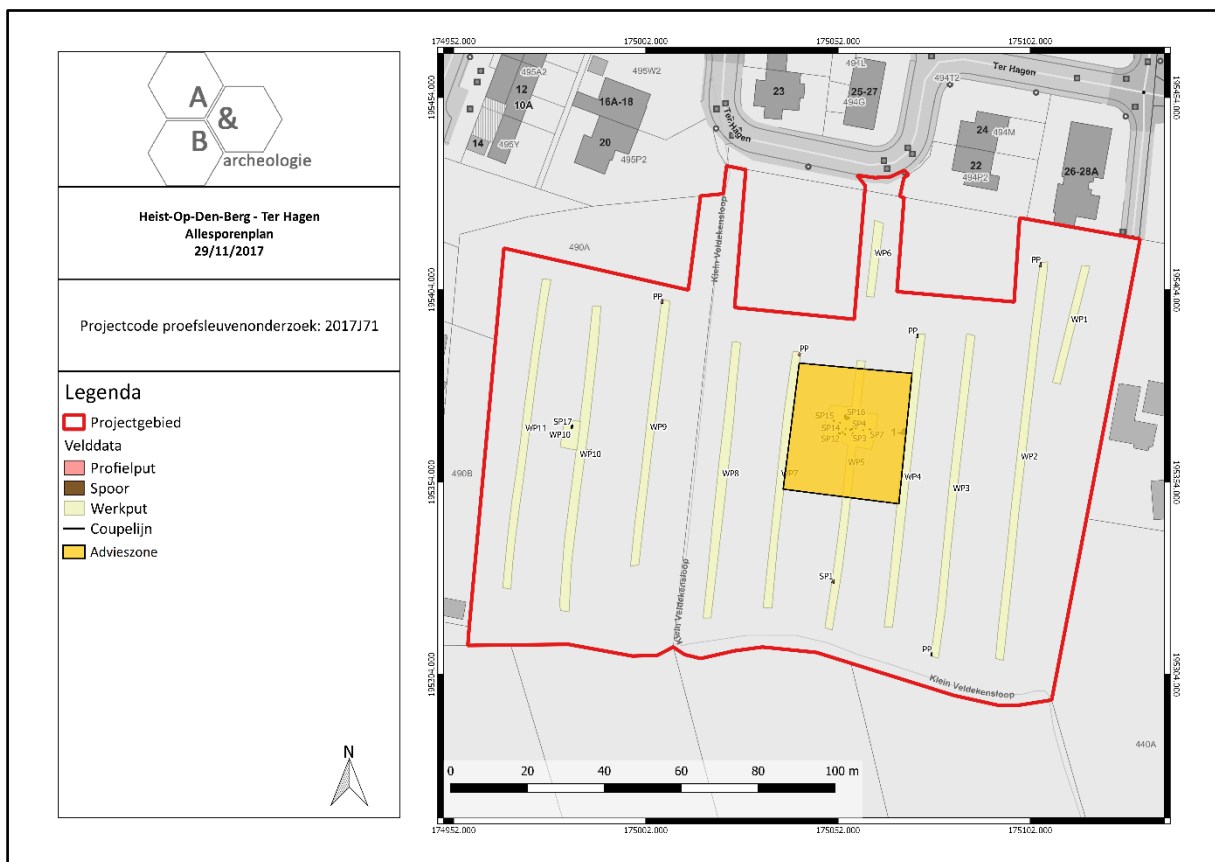
¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2786>

² <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2786>

lokale zandige opduiking waargenomen worden. De zone omvat het noordelijke deel van sleuf 5 en wordt begrensd door de sleuven 4, 6 en 7. In de zandige opduiking werden een vijftiental sporen aangetroffen, waarvan 14 toebehoren aan paalkuilen. Binnen de palenconfiguraties kunnen minstens twee vierpalige spiekers herkend worden. De sporen kunnen, ondanks het ontbreken aan vondstmateriaal, op basis van hun vulling gedateerd worden in de metaaltijd en of Romeinse periode. Ze wijzen op een kleinschalig, vermoedelijk éénfasig erf dat zich bevindt bovenop de zandige opduiking gelegen op een zuidelijke helling. Deze opduiking was wellicht in het verleden meer uitgesproken en gelegen vlakbij laag en waterrijk gebied in het zuiden. Door landbouw is het reliëf genivelleerd en is deze opduiking niet langer waarneembaar in het landschap. De zone omvat een oppervlakte van ca. 1050m². Er kunnen sporen verwacht worden van hoofdgebouwen, bijgebouwen, kuilen en mogelijk waterputten. Een verder onderzoek zal meer uitsluitsel brengen naar de datering en fasering van de site. Er wordt bijgevolg een verder archeologisch onderzoek geadviseerd over een oppervlakte van ca. 1050m².

2. Afbakening van de opgravingszone

Centraal in het noordelijke deel van het plangebied werden in sleuf 5 en in het ruime kijkvenster diverse paalsporen teruggevonden die wijzen op bewoning in de metaaltijden of Romeinse periode. In de palenettingen kunnen minstens twee vierpalige spiekers onderscheiden worden. De sporencluster situeert zich op een lokale kleine zandige opduiking omgeven door nattere kleiige gronden. De opgravingszone omvat een oppervlakte van ca. 1050m² en wordt begrensd door de parallelle sleuven 4 en 7. In het zuiden en noorden wordt de grens gevormd door het natter en kleiiger worden van de bodem.

Figuur 1 Afbakening van de opgravingszone van 30 op 35m, oftewel 1050m².

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Is er sprake van een één- of meerfasig erf? Uit welke periode dateert het erf? Zijn er visuele afbakening (erfgracht, greppels, ...) of betreft het een zwevend erf?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, waterputten, kuilen, ...)?
- Kunnen sporen of vondsten van artisanale activiteiten onderscheiden worden?
- Uit wat bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren of het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Wat is de omvang van de zandige opduiking en waar bevinden de sporen zich (geclusterd centraal of over de volledige opduiking)?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (C14-datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, archeozoölogie, ...).
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden of betreft het een lokaal fenomeen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken en de ondiepe ligging van het archeologische vlak (ca. 40 tot 65cm) is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 1050m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) in één of twee werkputten en dient aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de archeoloog. Hierbij wordt de grond afzonderlijke gestockeerd om vermenging te voorkomen.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de selectie welke stalen verder onderzocht dienen te worden, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, dient men te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt ca. 1 week tijd in beslag, waarbij het opgravingsvlak in één of twee werkputten wordt aangelegd en onderzocht. Na afronding van het onderzoek kan de zone terug aangevuld worden. De verwerking en rapportering neemt ca. 10 dagen in beslag. Deze tijd is nodig voor de opmaak van het rapport, opstellen van grondplannen, wassen van vondstmateriaal, opmaak van lijsten, ...

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten): 7 500 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: 4 500 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: maximaal 20% van het totaalbedrag oftewel ca. 2 400 euro
- Grondbemaling ingeval waterhoudende structuren zijn niet inbegrepen in deze raming.

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 3 personen, waarvan minstens 2 archeologen
- De veldwerkleider heeft minstens 200 werkdagen ervaring met onderzoek op landelijke sites, in het bijzonder op sites uit de metaaltijden en Romeinse periode

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar.